

Sandra Juránková

BEZPEČNÁ
komunikace,
informační
bezpečnost

MANUÁL

INFORMACE
PRO ROZVOJ DEMOKRATICKÉ
SPOLEČNOSTI

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Sandra Juránková

BEZPEČNÁ
komunikace,
informační
bezpečnost

MANUÁL (SKRIPTA)

Informační média – rozvoj kritického myšlení
v závislosti na druhu dostupných informací,
porozumění médiím

2020

INFORMACE
PRO ROZVOJ DEMOKRATICKÉ
SPOLEČNOSTI

Obsah

ÚVOD	5
I. VYMEZENÍ VYBRANÝCH POJMŮ	6
II. SOUČASNÁ TRESTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	14
IV. PACHATEL DROGOVÉ KRIMINALITY	34
V. TRESTNĚPRÁVNÍ POSTIH TOXIKOMANŮ	36

ÚVOD

Drogy lze označit za fenomén moderní společnosti. Neuvědomujeme si, že téměř všichni ve svém životě nějakou drogu tolerujeme. Drogu je každá látka (ať již legální či nelegální), která má tzv. psychoaktivní účinek (působí na naši psychiku) a současně vyvolává závislost. Někteří z nás s vidinou útěku od reality neváhají překročit hranici legality.

Potýkat se s problémem drog není pro žádnou společnost jednoduchý úkol. Šíření drog, jejich zneužívání a negativní důsledky z toho vyplývající se nevyhýbají v podstatě žádné zeměpisné oblasti, což otázku drog nepochybně řadí mezi globální problémy soudobého světa. Vzhledem k tomu, že je drogový problém charakterizován nejrůznějšími faktory (např. zdravotní, ekonomické, sociální), soustředí se na něj mnoho odborných odvětví.

Na danou problematiku se zaměříme z hlediska trestního práva. Řešení takto složitého problému vyžaduje komplexní přístup, proto skripta obsahují stručný nástin i jiné než trestněprávní souvislosti.

Trestná činnost související s drogami se v české praxi nejčastěji dělí na primární a sekundární drogovou kriminalitu. Z expertních odhadů a kriminálních statistik vyplývá, že zatímco primární drogová kriminalita dlouhodobě tvoří „jen“ zhruba 1% evidovaného objemu registrovaných trestných činů, tak samotní uživatelé drog jsou pachateli skoro každého čtvrtého až pátého trestného činu (tzv. sekundární drogová kriminalita).

V souvislosti s trestáním těchto osob pak platí specifikum, kdy je nanejvýš účelné nahradit standardní procesní postup jeho alternativami a namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody zvolit některý z trestů alternativních.

Výroční zprávu o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018 bude vláda projednávat až koncem roku 2019. Nejaktuálnějším zdrojem informací pro tyto skripta proto byla Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice vydaná Úřadem vlády České republiky – Národní monitorovací středisko pro drogy a závislost za rok 2017.

I. VYMEZENÍ VYBRANÝCH POJMŮ

I.1. DROGA

Slovo „droga“, pocházející z francouzského *drogue*, které bylo převzato z arabského *durana* – léčivo, má ve spisovné češtině význam „omamujícího prostředku, dráždivého přípravku“, což odpovídá i významu tohoto slova v běžném užívání i v jiných jazycích. Pojem se historicky vyvíjel. Dnes „droga“ obecně označuje látky, jež jsou užívány a zneužívány k navození změn nálady, vědomí, povzbuzení či tlumení duševních a tělesných funkcí. Komise znalců v roce 1969 zveřejnila dosud platnou definici, podle níž je drogou „*jakákoliv látka, ať přírodní či syntetická (uměle vyrobená), která, je-li vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí*“.¹

Právní terminologie samotný pojem droga neužívá a pracuje s pojmem návyková látka. Definici návykové látky obsahuje jednak Trestní zákoník, který pod ni subsumuje „*alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování*“² („OPL“), jednak zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách v § 2 písm. a), kde zákonodárce odkazuje na přílohy č. 1 až 7 nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. Seznamy těchto látek jsou stěžejní pro trestněprávní ochranu proti zneužívání drog.

Spoluzakladatel nadace DROP IN J. Presl považuje za drogu každou látku, která splňuje dvě základní kritéria, tj. (i) má psychotropní účinek, tedy že působí na lidskou psychiku a zkrsluje tak dočasně naše prožívání okolní reality, a současně (ii) může vyvolat závislost (má tzv. „závislostní potenciál“).³

¹ NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách*, Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997, s. 9.

² § 130 TZ.

³ NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách*, Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997, s. 9.

Tato kritéria však splňuje i značné množství drog legálních. To je takových, jejichž držením a užíváním neporušujeme zákon, děje-li se tak v rozumné a společensky tolerované míře. To ovšem neznamená, že na ně nemůže vzniknout stejná závislost, jako na drogy ilegální.

V dané souvislosti je vhodné také zmínit často používané členění podle míry rizika vzniku závislosti na tzv. měkké a tvrdé drogy. Oba pojmy jsou nezřídka užívány v diskuzích ohledně drogového problému a návrzích na jeho řešení v rámci legislativní úpravy, prevence nebo represe. I když je tento způsob dělení značně nepřesný, je u nás běžně rozšířený.⁴

Na „měkké drogy“ je obecně nazíráno jako na ty bezpečnější, jejichž uživatelé se nemusí dostat delší dobu do problémů, neboť nehrozí tak velké riziko závislosti. Spadají mezi ně i produkty z konopí (marihuana, hašiš) a LSD. Na tyto drogy může vzniknout závislost psychická bez vzniku fyzické závislosti. Při dlouhodobém užívání takové drogy však může psychická závislost na sebe navázat i těžké poruchy zdraví. Nejeví se mi tudíž vhodné takto označené drogy deklarovat jako ne příliš nebezpečné.⁵

Na „tvrdé drogy“ (heroin, pervitin, kokain) může vzniknout rychlá duševní a tělesná závislost. Jsou neakceptovatelným rizikem.⁶

I.1.1. Nové syntetické drogy

Jedná se o zcela nové psychoaktivní látky, které nepodléhají kontrole v rámci mezinárodních smluv o kontrole drog. Motivace jejich výrobců je tak zřejmá. Chtějí obcházet stávající legislativu, proto vyrábí psychoaktivní látky, které dosud nefigurují na seznamu ilegálních substancí. K šíření nových drog navíc přispívá globalizace a vývoj informačních technologií. Nové syntetické drogy se tak objevují v rychlém sledu (přibližně jedna nová látka týdně).

⁴ HEJDA, J. *Kriminologické, trestně právní a kriminalistické aspekty drogového problému v ČR a jeho řešení*, Jindřichův Hradec: RAIN, 2000, s. 6.

⁵ Tamtéž, s. 7.

⁶ NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách*, Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997, s. 10.

S výskytem nových syntetických drog souvisí rostoucí podíl hlášených látek, v jejichž složení dominují méně známé a nejasné chemické skupiny. Bez znalosti farmakologických a toxikologických údajů těchto náhražek se jejich konzumenti stávají (bez nadsázky) „pokusnými králíky“. První informace o účincích těchto látek pak bývají dostupné až na základě případů, kdy je intoxikovaný jedinec hospitalizován v souvislosti s jejich užitím. Je navíc obtížné spekulovat o dlouhodobých rizicích jejich užívání.

Syntetické drogy mnohdy nesou označení „legal highs“ (legální opojení). Konzument se tak mylně může domnívat, že si v obchodě nebo volně na internetu kupuje drogu legální (něco jako alternativu k alkoholu). Není tomu tak.⁷

Některé látky vyráběné v tajných laboratořích v Evropě jsou prodávány přímo na trhu. Jiné chemické látky dovážejí dodavatelé převážně z Číny nebo Indie. Aby se vyhnuli kontrolám, často opatřují své produkty zavádějícím označením (např. výživa pro rostliny) s prohlášením o vyloučení odpovědnosti, podle kterého nejsou určeny k lidské spotřebě.

EU i nečlenské země stále hledají řešení, jak na problém drogových náhražek reagovat. Jakmile jsou totiž nové psychoaktivní látky podrobeny kontrolním opatřením, jsou výrobci velmi rychle nahrazeny. To činí jakoukoliv snahu o intervenční opatření v této oblasti velmi obtížnou.

⁷ Blíže viz Prev-Centrum. *Nové syntetické drogy (NSD)*, [cit. 27. 7.2019]. Dostupné zde: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/nove-synteticke-drogy/>.

I.II. PŮSOBENÍ DROG

Drogy mají vliv nejen na centrální nervový systém (CNS = mozek a mícha), ale prostřednictvím nervů a nervových uzlin působí i na orgány periferního nervového systému (PNS). Psychoaktivním drogám je vlastní příznačná schopnost ovlivňovat tzv. neurotransmisí (tj. přenos nervového vzruchu mezi neurony jako vysoce specializovanými nervovými buňkami) v různých fázích. To vede k tomu, že drogou vytvořený umělý stav potlačí přirozené prostředí a ke svému udržení vyžaduje další dodávky drogy zvnějšku. Jako součást metabolismu běžných pochodů v těle je pak pro ně droga nepostradatelná a utváří se na ní závislost.⁸

V důsledku drogové závislosti dochází k zotročení osobnosti drogami. Člověk pozbývá své svobody vůči droze. Komise expertů WHO⁹ v roce 1969 přijala definici drogové závislosti, která zní: „*Drogová závislost je psychický a někdy i fyzický stav vyplývající ze vzájemného působení mezi živým organismem a drogou charakterizovaný změnami chování a jiným (dalšími reakcemi), které vždy zahrnují nutkání brát drogu, a to stále nebo pravidelně pro její psychické účinky a někdy i proto, aby se zabránilo nepříjemnostem vyplývajícím z její nepřítomnosti.*“

Z hledisek dopadů a účinků návykové látky na konzumenta tak vychází již zažitě rozlišování na fyzickou a psychickou závislost.

Stavem fyzické závislosti rozumíme stav závislosti organismu zapříčiněný zpravidla delší dobu trvajícím a frekventovaným užíváním drog.¹⁰ K vytvoření závislosti na některých drogách postačí i krátkodobá konzumace. Je-li podávání drogy omezeno či zastaveno, nastoupí abstinenci (odvykací) příznaky jako porucha organismu, který se droze přizpůsobil a obsáhl ji do své látkové výměny. Až v okamžiku tohoto stádia hovoříme o vlastní závislosti na droze. Závislá osoba posléze drogu nevyhledává jen proto, aby si navodila příjemné pocity, ale převážně z toho důvodu, že se snaží vyhnout stádiu, které se dostaví, jakmile účinky drogy odezní.¹¹

⁸ NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách*, Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997, s. 11.

⁹ World Health Organization / Světová zdravotnická organizace.

¹⁰ JURÁKOVÁ, I. *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 9.

¹¹ HEJDA, J. *Kriminologické, trestněprávní a kriminalistické aspekty drogového problému v ČR a jeho řešení*, Jindřichův Hradec: RAIN, 2000, s. 9.

Závislost psychická je duševní stav doprovázený lpěním na opětovném užití drogy. Jestliže uživatel okusí na vlastní kůži účinky drogy, které jej pojí s příjemnými pocity a navozují domněni duševní rovnováhy, může začít bažít po opakování tohoto prožitku.¹² Škála psychické závislosti se může pohybovat od pouhého přání drogu znovu požit, kterému lze ještě odolat, až k prudkému, opakujícímu se nutkání i přes to, že člověk drogu ani užívat nechce. Psychická závislost představuje v podstatě závažnější následek než závislost fyzická. Zatímco od fyzické závislosti může pomoci pobyt na detoxifikační jednotce, psychická závislost se může stát příčinou recidivy i po několikaleté abstinenci.

I.III. ÚZUS, ABÚZUS, MINIÚZUS

Úzus (z latinského slova *usus* – užití, zvyk) znamená upotřebením drogy v kontrolovaném množství, jako léku podle dispozice lékaře, které neohrožuje organismus konzumenta a jedná se o užívání v souladu s oprávněnými zájmy nejen jednotlivce samotného, ale i společnosti.¹³

Miniúzus značí zejména nenáležitou aplikaci drog – léků.¹⁴

Abúzus představuje nadměrné užívání, zneužívání. Půjde buď o užívání drog ve velkém množství či v řídkých intervalech nebo jejich užívání za nepřijatelné souhry okolností (např. mladistvým, osobami v pracovním režimu, těhotnou ženou).

Pojetí toho, co je ještě úzus a co už abúzus, se liší nejen od kultury ke kultuře, ale v rámci téže kultury v plynutí času. Mnohdy nepanuje shoda ani mezi platnými zákony a velkou částí populace, jako tomu bylo například v době prohibice v USA.

Vedle závažných následků nadměrného užívání drog na zdraví jednotlivce nelze opomíjet ani důsledky společenské. Nežádoucí účinky abúzu drog se nepojí pouze s vlivem na jednotlivce, ale také s tím, že se stávají vymezující-

¹² Tamtéž.

¹³ HEJDA, J. *Kriminologické, trestně právní a kriminalistické aspekty drogového problému v ČR a jeho řešení*, Jindřichův Hradec: RAIN, 2000, s. 9.

¹⁴ JURÁKOVÁ, I. *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 13

cím činitelem koexistence jedince s ostatními členy společnosti. Vzájemné prolínání těchto účinků se projevuje postupným narůstáním změn zejména sociálního charakteru. Změny v chování abuzora doprovází jak samotnou intoxikaci, tak i období abstinence. Projevy intoxikace různými drogami se liší nejen vzhledem k chemickým účinkům užití látky, ale také s ohledem na reakci konkrétního jedince v jedinečné situaci. Není snadné předvídat či stanovit, které období je pro uživatele drog, nebo jeho okolí nebezpečnější.

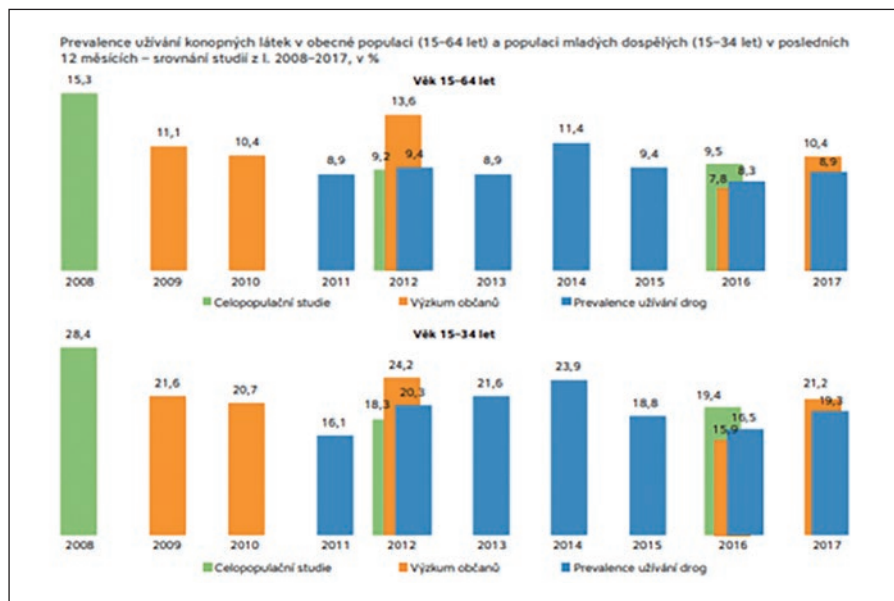
Zneužívání drog s sebou zpravidla nese neschopnost přizpůsobit se životním podmínkám, ve kterých se člověk nachází. Užívání drogy vytlačuje ze života abuzora významné sociální, pracovní i volnočasové aktivity, neboť většinu času věnuje snaze opatřit si drogu, jejímu užití nebo vzpomínání se z jejích účinků. Úsilí opatřit si drogu je věnováno i získávání prostředků na ni včetně krádeží a jiných druhů trestných činů. Ženy se často za tím účelem uchylují k prostituci.

Pokud se abuzor ocitne v zátěžové situaci, těžko bude předvídat důsledky svého jednání. Je pro ně typická preference přítomnosti před budoucností, mnohdy zvýšená impulsivnost, která může vést až k agresi. Oslabuje se uvědomění si odpovědnosti za své chování a jeho vliv na okolí. Distance společnosti narůstá v důsledku toho, že se závislé osoby se svým (pro většinu lidí nepřijatelným) životním stylem dostávají na její okraj, kde se stýkají převážně s lidmi podobných hodnot. Ze sociálního hlediska je tak základním znakem abúzu drog jistá společenská degradace a izolace. Užívání drog vzdaluje jedince od starostí každodenního života, řešení nejrozličnějších problémů a umožňuje mu tak jakýsi únik před skutečností. Navíc bezprostřední příčinný vztah mezi užíváním drog a rozpadem společenských vazeb není okamžitě zřejmý a vykresluje se až v delší časové perspektivě, což představuje značné sociální nebezpečí.

Z uvedeného taky vyplývá, že uživatel drog má k hodnocení lidí a vztahů mezi nimi vlastní systém a kritéria lišící se od běžných hledisek, v důsledku čehož mu chybí vnímání sounáležitosti se svým nejbližším okolím. Dochází tak k omezení kontaktu s běžnou společností. Těžko se pak podřizuje společenským a taky právním normám. Takto pozměněný jedinec přestává být součástí společenských struktur. Na jedné straně tak dochází k selhávání

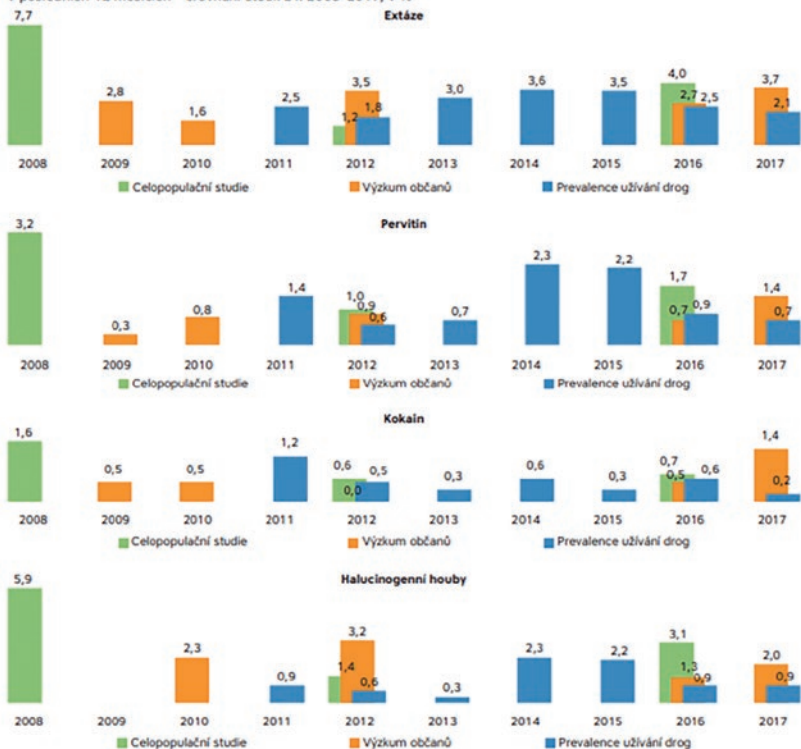
jedince ve společnosti, na straně druhé i k neúčinnosti běžných společenských mechanismů vyvíjejících tlak na tohoto člověka.¹⁵

Několik grafů k užívání (vybraných) drog v obecné populaci:

¹⁵ TRÁVNÍČKOVÁ, I. ZEMAN, P. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 12.

Prevalence užívání extáze, pervitinu, kokainu a halucinogenních hub v populaci mladých dospělých (15–34 let) v posledních 12 měsících – srovnání studií z l. 2008–2017, v %

16

¹⁶ *Drogová situace v České republice v roce 2017* [cit. 27. 7. 2019]. Dostupné zde: <https://www.drogy-info.cz/publikace/zaostreno-na-drogy/2018-zaostreno/05-18-drogoва-situace-v-ceske-republice-v-roce-2017/>. Prevalence znamená podíl počtu sledovaných jedinců a počtu všech jedinců v dotčené populaci. Je vztažena k určitému časovému okamžiku (momentu) a obvykle se vyjadřuje v procentech.

II. SOUČASNÁ TRESTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Trestní právo je odvětvím veřejného práva. Cílem trestního práva je chránit práva a oprávněné zájmy osob, zájmy společnosti a ústavní zřízení České republiky před trestnými činy vyjmenovanými v trestněprávních normách. Trestní právo je nejprísnejší prostředek ochrany, který má stát k dispozici. Trestní právo má nastupovat až ve chvíli, kdy se ostatní nástroje (právní či mimoprávní) ukáží jako neúčinné (tzv. prostředek poslední instance – *ultima ratio*).

Rozlišujeme trestní právo hmotné (= stanovuje, co je trestným činem a jakou sankci za něj uložit) a trestní právo procesní (= upravuje trestní řízení). Trestní právo hmotné se uplatňuje v rámci trestního práva procesního.

Základním pramenem trestního práva hmotného je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník („**TZ**“). Pachatele trestného činu lze odsoudit a trest vykonat jen ve formě trestního řízení, které podléhá úpravě zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád („**TŘ**“).

II.I. DROGOVÁ KRIMINALITA

Trestná činnost související s drogami představuje jev pokrývající poměrně širokou škálu trestních jednání. Tak složitý fenomén, jako je trestná činnost související s drogami, nelze standardně definovat a každý takový pokus by byl nutně zjednodušující. V české praxi se pro rozlišení trestné činnosti související s drogami užívá nejčastěji koncept, který drogovou kriminalitu rozděluje na primární a sekundární.

II.I.1 PRIMÁRNÍ DROGOVÁ KRIMINALITA

Primární drogová kriminalita je pojímána jako drogová kriminalita v užším smyslu tedy jako tzv. drogové trestné činy, které postihují pestrou paletu různých forem nedovoleného nakládání s OPL. Je tak definována porušením konkrétních drogových trestných činů.

Drogové trestné činy

Trestní zákoník v současnosti rozeznává pět drogových trestných činů, a sice:

- § 283 – Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy
- § 284 – Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu
- § 285 – Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku
- § 286 – Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu
- § 287 – Šíření toxikomanie

Trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

(1) *Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo*

psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

(2) *Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*

- a) jako člen organizované skupiny,*
- b) ač byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán,*
- c) ve značném rozsahu, nebo*
- d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.*

(3) *Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,*

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,*
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,*
- c) spáchá-li takový čin ve velkém rozsahu, nebo*
- d) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let.*

(4) *Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,*

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt,*
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo*
- c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.*

(5) *Příprava je trestná.¹⁷*

Poznámka ke způsobu stanovení rozsahů „většího“, „značného“ a „velkého“

¹⁷ § 283 TZ.

Trestní zákoník obsahuje u drogových trestných činů (jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby) vedle „většího rozsahu“ navíc znaky rozlišující „značný rozsah“ a „velký rozsah“.

Protože trestný čin podle § 283 TZ dopadá na všechny OPL, které co do povahy a účinků nejsou totožné, nelze pak pro tyto látky stanovit společnou hranici či výši rozsahů a je nutné každý z těchto rozsahů vymezovat individuálně.

Při určení rozsahu se vychází z určitého násobku váhového množství účinné látky. Znak „rozsahu“ zahrnuje nejen kvantitativní (množství drogy), ale i kvalitativní aspekty neoprávněné dispozice s OPL (rozsah činu), jež spočívající např. ve výši peněžní částky, kterou pachatel za vyráběnou či distribuovanou drogu utržil, chtěl utržit či mohl utržit, v délce doby, po jakou pachatel s drogou neoprávněně nakládal, pro jaký okruh osob byla droga určena atd. Tato hlediska mají ve vztahu k množství drogy podpůrný význam zejména tehdy, jsou-li dána s vyšší intenzitou či naplněna nějakými výjimečnými či zvláštními okolnostmi konkrétního případu.

Znak „rozsahu“ je možné dobře ilustrovat na nedávné kauze, o které se zmínil zahraniční tisk. V červenci 2019 byla provedena jedna z největších drogových razíí v americké historii. Federální úřady zabavily více než 20 tun kokainu. Hodnota drog na ulici by odhadem dosáhla 1,3 miliardy dolarů. Zajímavostí je, že se tak stalo na nákladní lodi, která je majetkem banky JP Morgan. Náhoda? To ukáže až vyšetřování.¹⁸

Trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu

(1) *Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou látku konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*

¹⁸ Blíže viz Paul R. La Monica, CNN Business. *Cargo ship owned by JPMorgan Chase seized by US with 20 tons of cocaine*, 10. 7. 2019 [cit. 27. 7. 2019]. Dostupné zde: <https://edition.cnn.com/2019/07/10/business/jpmorgan-msc-gayane-cocaine-seizure/index.html?fbclid=IwAR1a2ipuV5ytOemvVqNXJ0RcsEj22NC9UYZdvpvNlIdXSkHAHv7uCxyeB40>.

(2) *Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*

(3) *Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.*

(4) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.¹⁹*

Poznámka ke „konopí“

Na mezinárodní úrovni tvoří základní právní rámec nakládání s konopím tzv. protidrogové úmluvy OSN, kterými jsou Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961, ve znění Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1972, a Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971. Zatímco tyto úmluvy předkládají minimální standart regulace nakládání s omamnými a psychotropními látkami, smluvní státy mohou ve svých právních předpisech vymezit přísnější podmínky. Obě úmluvy připouštějí (u různých látek v rozdílné míře) využití konopí či jeho účinných látek k vědeckým a terapeutickým účelům s tím, že vyžadují po smluvních státech, aby nakládání s nimi podřídily licenčnímu systému s velmi přísnou kontrolou ze strany státu. Česká republika je smluvní stranou a je tedy těmito úmluvami vázána. V ČR upravuje nakládání s konopím zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

Mezinárodní i česká právní úprava neslučuje konopí a rostlinu konopí v jeden pojem. Oficiální český překlad Jednotné úmluvy o omamných látkách uvádí, že rostlinou konopí se rozumí každá rostlina z čeledi Cannabis, zatímco výrazem „konopí“ označuje kvetoucí nebo plodonosný vrcholík rostliny konopí (s výjimkou zrn a listů, které nemají vrcholíky), z něhož pryskyřice nebyla vyloučena, bez ohledu na jeho použití.

¹⁹ § 284 TZ.

Obdobně pro účely trestního práva „konopí“ vymezuje zákon č. 167/1998 Sb. ve svém § 2 písm. d) jako „*kvetoucí nebo plodonosný vrcholík rostliny z rodu konopí (Cannabis) nebo nadzemní část rostliny z rodu konopí, jejíž součástí je vrcholík*“.

V současnosti jsou v zákoně o návykových látkách obsaženy dva obecné zákazy. Jde o zákaz získávat konopnou pryskyřici a látky ze skupiny tetrahydrokanabinolů z rostliny konopí [§ 15 písm. e)] a zákaz pěstovat druhy a odrůdy rostliny konopí (rod Cannabis), které mohou obsahovat více než 0,3 % látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů - THC (§ 24).

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, doznal v průběhu roku 2013 významné změny v souvislosti se zakotvením možnosti použití a pěstování konopí k léčebným účelům. S účinností od 1. dubna 2013 je tak v České republice umožněna léčba konopím.

Léčebné konopí je zpřístupněno pacientům s vybranými onemocněními výhradně na lékařský předpis s registrací výdeje v lékárně. Zákon umožňuje pěstování a dodávku léčebného konopí na farmaceutický trh v České republice pouze licencovaným výrobcům. Individuální pěstování konopí k léčebným účelům zákon nadále nepovoluje.²⁰

Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku

(1) *Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci.*

(2) *Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo propadnutím věci.*

²⁰ *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012.* Praha: Úřad vlády České republiky, 2013.

(3) Odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.

(4) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.²¹

Poznámka k nedovolenému pěstování konopí

V roce 2017 bylo odhaleno 305 tzv. indoor pěstíren konopí. Zhruba polovinu tvořily malé domácí pěstírny s počtem rostlin do 50 kusů²². Na pěstování konopí ve velkém se převážně podílí organizované skupiny osob původem z Vietnamu. Police ČR a Celní správa ČR zajistily v roce 2017 celkem 1094 kg marihuany, 54,4 tis. rostlin konopí a 9,1kg hašiše. Koncentrace THC u zachyceného konopí byla vysoká.²³

Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,
b) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu,
c) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti, nebo
d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

²¹ § 285 TZ.

²² Pokud je rostlin více než 5, jde o trestný čin.

²³ Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018.

Poznámka k postihu a tzv. growshopů

Již v roce 2013 v médiích zaznělo, že represivní orgány přestávají tolerovat growshopy jako centra konopné subkultury. Podstatou jednání provozovatelů growshopů, jež se stalo předmětem trestního postihu, bylo nabízení, prezentace a prodej sortimentu určeného zájemcům o pěstování rostliny konopí a uživatelům konopí, často společně s poskytováním informačního či poradenského servisu takovým zákazníkům.

Ačkoliv by nejen laická veřejnost v samotném provozování growshopu spatřovala nanejvýš trestný čin držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, provozovatelé byli v posledních letech odsuzováni v naprosté většině za trestný čin šíření toxikomanie (viz níže), kdy bylo jejich jednání soudy převážně kvalifikováno jako podněcování ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu.²⁴

Šíření toxikomanie

(1) *Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*

(2) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*

- a) jako člen organizované skupiny,*
- b) vůči dítěti, nebo*
- c) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.*

(3) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči dítěti mladšímu patnácti let.*

²⁴ *Postih provozovatelů growshopů v ČR.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019.

Poznámka k šíření toxikomanie v partách

Celosvětově představuje velký problém zneužívání drog mezi mládeží. Mladí lidé ve věku do 18ti let jsou obecně náchylnější ke vzniku návyku. Vytvářejí se party, v rámci kterých dochází k prvním experimentům. Někdy se tak děje čistě ze zvědavosti, jindy chtějí být děti přijaty svými vrstevníky. Byť jen ojedinělý experiment však může být zlomový. Již první dávka může stáhnout uživatele k tvrdým drogám.

Trestný čin šíření toxikomanie postihuje jednání, kterého se typicky dopouštějí především samotní toxikomani, kteří takto „zaučují“ toxikomany začínající. Tento trestný čin tak kriminalizuje především toho, kdo (nejen) v rámci party svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje.

Až pětileté vězení pak hrozí tomu, kdo šíří toxikomanií prostřednictvím internetu. V minulosti byl trestně stíhán za šíření toxikomanie podléhající vyšší trestní sazbě youtuber, který v letech 2012 – 2013 umístil na svůj kanál celkem 14 videí, ve kterých seznamoval své sledovatele s marihuanou a hašišem. Sám ukazoval, jak s nimi zacházet a jak je konzumovat, přičemž osobně hodnotil i jejich účinky.²⁵

²⁵ TESARĚ, J. Šíření toxikomanie přes internet, 2. 7. 2017 [cit. 27. 7.2019]. Dostupné zde: <https://www.policie.cz/clanek/sireni-toxikomanie-pres-internet.aspx>.

**Počty osob zadržených, stíhaných, obžalovaných
a odsouzených za primární drogové trestné činy
v I. 2002–2017**

Rok	Zadržení (NPC)	Stíhaní (PP ČR)	Stíhaní (MS)	Obžalovaní (MS)	Odsouzení (MS)
2002	2 000	2 204	2 504	2 247	1 216
2003	2 357	2 295	3 088	2 737	1 304
2004	2 157	2 149	2 944	2 589	1 376
2005	2 168	2 209	2 429	2 157	1 326
2006	2 198	2 344	2 630	2 314	1 444
2007	2 031	2 023	2 282	2 042	1 382
2008	2 322	2 296	2 304	2 100	1 360
2009	2 340	2 415	2 553	2 332	1 535
2010	2 525	2 437	2 377	2 152	1 652
2011	2 759	2 782	2 798	2 549	1 870
2012	3 065	2 827	2 593	2 368	2 079
2013	3 701	3 568	2 836	2 615	2 522
2014	3 925	3 989	3 208	2 929	2 654
2015	3 752	3 816	3 659	3 340	2 708
2016	3 657	4 247	3 325	3 058	2 876
2017	3 663	4 276	3 527	3 211	2 870

tabulka 9-5: Počet stíhaných osob v rozdělení podle jednotlivých drog a primárních drogových trestných činů v r. 2017

Drogy	§ 283		§ 284		§ 285		§ 286		§ 287		Celkem	
	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)
Konopné látky	1 333	47,0	292	64,7	104	93,7	23	21,9	9	36,0	1 761	49,9
Pervitin	1 539	54,3	122	27,1	2	1,8	77	73,3	2	8,0	1 742	49,4
Kokain	47	1,7	11	2,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	58	1,6
Heroin	34	1,2	7	1,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	41	1,2
Extáze	102	3,6	30	6,7	0	0,0	4	3,8	0	0,0	136	3,9
Ostatní drogy	195	6,9	39	8,6	7	6,3	19	18,1	15	60,0	275	7,8
Celkem	2 835	-	451	-	111	-	105	-	25	-	3 527	-

Pozn.: Údaje v řádku „celkem“ nejsou součtem počtu trestných činů podle jednotlivých drog, protože některé osoby jsou stíhány za porušení více drogových paragrafů současně nebo ve spojení s více drogami, a jedna osoba tedy může být započítána vícekrát.

§ 283 – nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL, § 284 – přechovávání OPL pro vlastní potřebu, § 285 – nedovolené pěstování rostlin a hub obsahujících OPL pro vlastní potřebu, § 286 – výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, § 287 – podněcování, šíření či svádění ke zneužívání návykové látky

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR (2018b)

tabulka 9-6: Počet obžalovaných osob v rozdělení podle jednotlivých drog a primárních drogových trestných činů v r. 2017

Drogy	§ 283		§ 284		§ 285		§ 286		§ 287		Celkem	
	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)
Konopné látky	1 180	44,9	244	64,2	76	97,4	21	20,8	8	33,3	1 529	47,6
Pervitin	1 496	56,9	117	30,8	2	2,6	76	75,2	2	8,3	1 693	52,7
Kokain	43	1,6	9	2,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	52	1,6
Heroin	34	1,3	6	1,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	40	1,2
Extáze	93	3,5	19	5,0	0	0,0	4	4,0	0	0,0	116	3,6
Ostatní drogy	181	6,9	32	8,4	2	2,6	18	17,8	15	62,5	248	7,7
Celkem	2 628	-	380	-	78	-	101	-	24	-	3 211	-

Pozn.: Údaje v řádku „celkem“ nejsou součtem počtu trestných činů podle jednotlivých drog, protože některé osoby jsou stíhány za porušení více drogových paragrafů současně nebo ve spojení s více drogami, a jedna osoba tedy může být započítána vícekrát.

§ 283 – nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL, § 284 – přechovávání OPL pro vlastní potřebu, § 285 – nedovolené pěstování rostlin a hub obsahujících OPL pro vlastní potřebu, § 286 – výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, § 287 – podněcování, šíření či svádění ke zneužívání návykové látky

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR (2018b)

26

²⁶ Drogová situace v České republice v roce 2017 [cit. 27. 7.2019]. Dostupné zde: <https://www.drogy-info.cz/publikace/zaostreno-na-drogy/2018-zaostreno/05-18-drogoва-situace-v-ceske-republice-v-roce-2017/>.

mapa 9-1: Primární drogové trestné činy v r. 2017 v přepočtu na 100 tis. obyvatel ve věku 15–64 let podle krajů

Zdroj: Policejní prezidium Policie ČR (2018)

27

²⁷ Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018.

II.1.2 SEKUNDÁRNÍ DROGOVÁ KRIMINALITA

V rámci sekundární drogové kriminality nejde o trestné činy zahrnující přímo nakládání s drogou, nýbrž jsou páchany v souvislosti s jejím zneužíváním, a to zejména pod vlivem OPL nebo v souvislosti s potřebou obstarání si finančních prostředků na ni.

Mezi uživateli návykových látek se osoby páchající trestnou činností vyskytují ve vyšší míře.²⁸ Vzájemný vztah mezi užíváním návykových látek a kriminalitou může být posilován v tom smyslu, že osoby z deviantního kriminálního prostředí jsou více ohroženy vznikem problému s drogami a osoby s problémy s drogami naopak podléhají vyššímu riziku zapojení do trestné činnosti. To, že se toxikomani dopouštějí společensky nebezpečných činů, nelze přehlížet, byť souvisejí s abúzem drog, jakož i s individuálními dispozicemi. Pachatelé s drogovou závislostí se dopouštějí širokého spektra trestné činnosti.²⁹

tabulka 9-12: Odhad vybraných trestných činů spáchaných uživateli drog v r. 2017

Skutková podstata TČ*	Zjištěné TČ			Objasněné TČ		
	Celkem	Spácháno UD	Podíl (%)	Celkem	Spácháno UD	Podíl (%)
Krádež a neoprávněné užívání cizí věci	60 501	24 429	40,4	15 866	5 084	32,0
Krádež	8 970	4 030	44,9	2 316	883	38,1
Krádež a porušování domovní svobody	20 354	7 569	37,2	4 594	1 495	32,5
Neoprávněné držení platebního prostředku	1 563	469	30,0	1 002	306	30,5
Loupež	6 589	2 463	37,4	1 820	680	37,4
Porušování domovní svobody	161	8	5,2	122	6	4,9
Podvod	3 678	780	21,2	2 330	472	20,2
Zpronevěra	1 936	487	25,1	1 155	287	24,8
Vraždy loupežné	4 761	766	16,1	3 370	526	15,6
Úmyslné ublížení na zdraví	6	1	16,7	6	1	16,7
Vydírání	1 050	149	14,2	811	117	14,4
Zanedbání povinné výživy	8 979	782	8,7	8 962	781	8,7
Omezování a zbavení osobní svobody	1 812	326	18,0	1 218	200	16,4
Celkem	120 360	42 259	35,1	43 572	10 837	24,9

Pozn.: TČ – trestný čin, UD – uživatel drog. * Kategorie v ESK mohou obsahovat souběh TČ.

Zdroj: Národní protidrogová centrála a Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti (2018)

²⁸ ŠTEFUNKOVÁ, M. Drogy a kriminalita-jaký je mezi nimi vztah? *Adiktologie* 2011, č. 3.

²⁹ JURÁKOVÁ, I. *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 65.

Model Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) v souvislosti s drogami rozlišuje čtyři druhy trestné činnosti:

- 1) Psychofarmakologicky podmíněná trestná činnost
- 2) Ekonomicky motivovaná trestná činnost
- 3) Systémová trestná činnost
- 4) Trestné činy porušování drogových zákonů (tzv. primární drogová kriminalita)

ad 1) Psychofarmakologicky podmíněná trestná činnost

Akutní či chronické účinky psychoaktivních látek mohou mít za následek změny v chování některých osob. Účinky drog implikují zejména podrážděnost, strach a paranoiu, útlum, výrazné změny nálad, poruchy vnímání a zhoršenou schopnost úsudku, což vše může vést ke kriminálnímu chování.³⁰

Příklad z praxe:

„(...) je vinen že, dne 10.12.2014 v době od 18.00 hod. do 18.25 hod. v Praze 5, v ulici Nádražní, u tramvajové točny vpravo před halou Smíchovského nádraží, po předchozí slovní rozepři ohledně údajného odcizení peněz, napadl poškozeného M. G., kterého dvakrát udeřil otevřenou dlaní do obličeje, až upadl na zem, a ležícího na zemi jej bil pěstmi do hlavy i jiných částí těla, a také ho kopal do hlavy a do těla, a to i po výzvách kolemjdoucích, aby ve svém jednání ustal, které za tyto výzvy vulgárně urážel, načež opět kopal do na zemi v tratolišti krve ležícího poškozeného M. G., který se napadání po celou dobu nijak nebránil, a to kopy do hlavy včetně obličeje, a svého jednání zanechal, až když uviděl, že se k němu přibližuje policejní hlídka, svým jednáním způsobil poškozenému M. G. tříštivou zlomeninu nosních kůstek a septa s deviací doprava a dále frakturu baze očníce vlevo s lehkou protruzí nitroočního tuku do maxilární dutiny, poškozený byl s těmito zraněními ošetřen ve Fakultní nemocnici v Praze 5, Motol, přičemž mu uvedeným útokem mohl způsobit závažnější poranění, a to oka, jakožto důležitého orgánu, (...)

³⁰ Drogy a trestná činnost – složitý vztah. Úkol drogy – Brífink Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost, 2/2007.

(...) čímž spáchal pokus zvláště závažného zločinu těžké ublížení na zdraví podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku k § 145 odst. 1 tr. zákoníku, v jednočinném souběhu s přečinem výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, a odsuzuje se (...)

Z odůvodnění rozsudku:

„(...) Obžalovaný k osobě uvedl, že je svobodný a bezdětný a bydlí u přítelkyně. Živí se brigádně jako podlahář s příjmem 10–15 tis. čistého měsíčně. Od incidentu nepožívá alkohol ani drogy. Před incidentem drogy občas bral drogy (pervitin), a to asi 1x za dva měsíce. Byl i na léčení, ale přesto si i po léčení drogu znovu vzal, zejména ve stresových situacích. K věci uvedl, že se incident stal v době, kdy byl ve stresu. Pohádal se s matkou kvůli přítelkyni. Byl i pod vlivem drog. Na incident samotný si dobře nepamatuje, má to zkreslené (...)“

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. 19 T 66/2015

K řízení „pod vlivem“

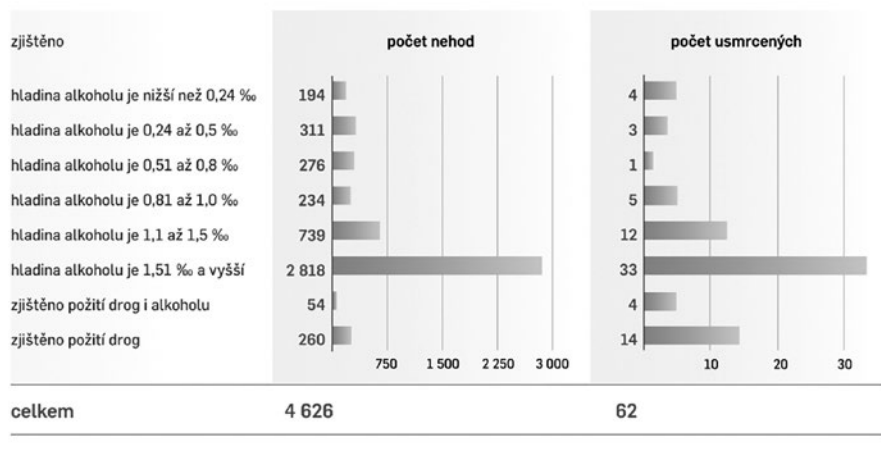
Někteří lidé nemusí vidět v užívání drog problém a neváhají pod jejich vlivem řídit dopravní prostředky. Typicky uživatelé konopí a alkoholu nehledí na to, že požili drogu a ještě intoxikovaní se zapojují do silničního provozu. Tyto osoby se tak ve své nedbalosti často dopouští trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 TZ).

Droga však působí na člověka mnohem déle, než jen po její bezprostřední aplikaci.

Detekční doby drog:

LÁTKA	MOČ	VLASY	KREV/SLINY
Konopí	Občasní uživatelé: 3 až 4 dny Pravidelní uživatelé / uživatelé s vysokou hladinou tělesného tuku: 30 dnů a více	až 90 dnů	2 až 3 dny v krvi, až 2 týdny v krvi silných kuřáků marihuany. Závisí na tom, zda je testováno THC nebo metabolity THC - ty mají delší dobu detekce. THC lze ze slin detekovat většinou 2 až 24 hodin od požití.
Alkohol	6 až 24 hodin Poznámka: některé alkoholové testy mohou měřit EtG (ethyl glucuronid), který zůstává v moči až 80 hodin!	až 2 dny	12 až 24 hodin
Amfetaminy (kromě metamfetaminu)	1 až 5 dní	až 90 dnů	12 hodin
Metamfetamin	3 až 5 dnů	až 90 dnů	1 až 2 dny
MDMA (Extáze)	20 až 24 hodin	až 90 dnů	20 až 24 hodin
Barbituráty (kromě fenobarbitalu)	1 den	až 90 dnů	1 až 2 dny
Fenobarbital	2 až 3 týdny	až 90 dnů	4 až 7 dnů
Benzodiazepiny	Léčebné použití: až 7 dnů Chronické užívání (delší než rok): 4 až 6 týdnů	až 90 dnů	6 až 48 hodin
Kokain	2 až 5 dnů, kromě uživatelů s poruchou funkce ledvin	až 90 dnů	2 až 5 dnů
Kodein	2 až 3 dny	až 90 dnů	2 až 4 dny
Kotinin (metabolit nikotinu)	2 až 4 dny	až 90 dnů	1 až 3 dny
Morfium	2 až 3 dny	až 90 dnů	1 až 2 dny
Heroin	1 až 4 dny	nelze detekovat	1 až 2 dny
LSD	12 až 24 hodin		
Metadon	7 až 30 dnů	až 97 dnů	24 hodin
PCP (andělský prach)	Jedno užití: 3 až 7 dnů Chronické užívání: až 30 dnů	až 90 dnů	1 až 3 dny

Nehody zaviněné pod vlivem alkoholu nebo s pozitivním nálezem drog (rok 2018)

ad 2) Ekonomicky motivovaná trestná činnost

V důsledku vysokých cen drog na trhu se může stát opakované užívání drog v krátkém čase finančně náročným. Financování vlastní závislosti na nákladné droze pak uživatele vede k páčání trestné činnosti. Vedle majetkové trestné činnosti (např. loupeže, krádeže v obchodech) se tyto pachatelé uchylují také k samovolné trestné činnosti, jako je prodej drog či prostituce (je-li kriminalizována). Velmi častá je kriminalita, kdy pachatelé kradou určitý typ zboží, po kterém je na černém trhu poptávka.

Příklad z praxe:

„(...) je vinna, že

- 1) dne 26. 5. 2014 v době od 20:20 hod do 20:26 hod v Praze 10, U Slavie 1527, v prodejně DM Drogerie v OC Eden, odcizila 4 ks krému zn. *Loréal Kód Age Special 351 denní krém 50 ml*, kus za 259,- Kč, v celkové ceně 1.036,- Kč, 4 ks krému zn. *Loréal Kód Age Special 35+ noční krém 50 ml*, kus za 259,- Kč, v celkové ceně 1.036,- Kč, 5 ks krému zn. *Loréal Age Special 45+ denní krém 50 ml*, kus za 259,- Kč, v celkové ceně 1.295,-

³¹ Alkohol a návykové látky - Informace - Bezpečné cesty.cz. [cit. 27. 7.2019]. Dostupné zde: <https://www.bezpecnecesty.cz/cz/bezpecna-jizda-v-aute/alkohol-a-navykovye-latky>.

7ks krému zn. *Loréal Age Special 45+ noční krém 50 ml*, kus za 259,- Kč, v celkové ceně 1.813,- Kč, tím způsobem, že zboží ukryla do své kabelky, prošla pokladní zónou bez zaplacení a odešla z prodejny, tímto jednáním poškozené společnosti *dm drogerie markt s.r.o.* způsobila škodu v celkové výši 5.180,- Kč,

2) dne 26. 6. 2014 v době od 18:04 hod do 18:36 hod v Praze 4, Roztylská 2321/19, v OC Chodov

v prodejně *DM Drogerie*, odcizila 1ks make-upu zn. *Loréal TrueMatch C3* v ceně 449,- Kč, 1ks pudru

zn. *Loréal Glam Bronze Duo 102* v ceně 359,- Kč, 1ks řasenky zn. *Loréal*

VML Express v ceně 399,- Kč, 1ks make-upu zn. *Loréal TrueMatch C2*

v ceně 499,- Kč, 1ks řasenky zn. *Loréal Double Extens. černá* v ceně

499,- Kč, 2ks make-upu zn. *Loréal TrueMatch C7*, kus za 499,- Kč,

v celkové ceně 898,- Kč, 2ks make-upu zn. *Loréal Mat Magique 02*,

kus za 339,- Kč, v celkové ceně 678,- Kč, 2ks řasenky zn. *Loréal Extra*

Volume Collag č., kus za 319,- Kč, v celkové ceně 638,- Kč, 2ks make-upu

zn. *Loréal TrueMatch W3*, kus za 449,- Kč, v celkové ceně 898,- Kč, 2ks

make-upu zn. *Loréal Mat Magique 07*, kus za 339,- Kč, v celkové ceně

678,- Kč, 2ks řasenky zn. *Loréal Double Ext. Renewal*, kus za 449,-

Kč, v celkové ceně 898,- Kč, 2ks řasenky zn. *Loréal Double Ext. CB*,

kus za 499,- Kč, v celkové ceně 998,- Kč, 2ks řasenky zn. *Loréal Lash*

Architect 4D, kus za 429,- Kč, v celkové ceně 858,- Kč, 3ks make-upu

zn. *Loréal TrueMatch N5*, kus za 449,- Kč, v celkové ceně 1.347,- Kč,

3ks make-upu zn. *Loréal Mat*

Magique 04, kus za 339,- Kč, v celkové ceně 1.017,- Kč, 3ks make-upu

zn. *Loréal Lumi Magique W6*, kus za 469,- Kč, v celkové ceně 1.407,- Kč,

3ks make-upu zn. *Loréal Lumi Magique C5*, kus za 469,-

Kč, v celkové ceně 1.407,- Kč, 3ks make-upu zn. *Loréal TrueMatch D7*,

kus za 449,- Kč, v celkové ceně 1.347,- Kč, 3ks řasenky zn. *Loréal VML*,

kus za 319,- Kč, v celkové ceně 957,- Kč, 4ks make-upu zn. *Loréal Mat*

Magique 03, kus za 339,- Kč, v celkové ceně 1.356,- Kč, 4ks make-upu

zn. *Loréal TrueMatch N5*, kus za 449,- Kč, v celkové ceně 1.796,- Kč, 4ks

řasenky zn. *Loréal Mega Volume Collag24*, kus za 319,- Kč, v celkové

ceně 1.276,- Kč, 5ks make-upu zn. *Loréal LumiMagique C2*, kus za 469,-

Kč, v celkové ceně 2.345,- Kč, 5ks make-upu zn. *Loréal NudeMagique*

BlurM., kus za 329,- Kč, v celkové ceně 1.645,- Kč, 5 ks make-upu zn. Loréal NudeMagique BlurL., kus za 329,- Kč, v celkové ceně 1.645,- Kč, 5 ks make-upu zn. Loréal LumiMagique N4, kus za 469,- Kč, v celkové ceně 2.345,- Kč, 5 ks make-upu zn. Loréal LumiMagique C4, kus za 469,- Kč, v celkové ceně 2.345,- Kč, 5 ks řasenky zn. Loréal Lash Arch.Bl. Laq., kus za 429,- Kč, v celkové ceně 2.145,- Kč, 6 ks řasenky zn. Loréal False Lash Wings, kus za 399,- Kč, v celkové ceně 2.394,- Kč, 6 ks make-upu zn. Loréal NudeMagique BB M., kus za 329,- Kč, v celkové ceně 1.974,- Kč, 7 ks make-upu zn. Loréal TrueMatch C5, kus za 449,- Kč, v celkové ceně 3.143,- Kč, 7 ks make-upu zn. Loréal LumiMagique W3, kus za 469,- Kč, v celkové ceně 3.283,- Kč, 7 ks make-upu zn. Loréal NudeMagique BB L., kus za 329,- Kč, v celkové ceně 2.303,- Kč, 8 ks make-upu zn. Loréal LumiMagique W3, kus za 469,- Kč v celkové ceně 3.752,- Kč, 19 ks řasenky zn. Loréal Miss Manga černá, kus za 199,- Kč, v celkové ceně 3.781,- Kč, tím způsobem, že zboží ukryla do své kabelky, prošla pokladní zónou bez zaplacení a odešla z prodejny, tímto jednáním poškozené společnosti dm drogerie markt s.r.o. způsobila škodu v celkové výši 53.709,- Kč,

3) dne 30. 6. 2014 (...)

4) dne 3. 7. 2014 (...)

5) dne 5. 7. 2014 (...)

6) dne 7. 7. 2014 (...)

7) dne 5. 8. 2014 (...)

8) dne 20. 8. 2014 (...)

a způsobila tak celkovou škodu 146.160,- Kč na hodnotě odcizených věcí,

a tohoto jednání se dopustila vědomě za situace, kdy byla odsouzena (...)

čimž spáchala přečin krádeže podle § 205 odst. 2, 3 trestního zákoníku, a odsuzuje se (...)

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 16. 4. 2015, sp. zn. 2 T 185/2014

Opatřování peněz na drogy mezi mladistvými

Ve většině případů bude mít mladistvý v partě první zkušenost s drogou „zdarma“. Aby se následně k látce znovu dostal, bude již muset sehnat značný finanční obnos. Děti ze zámožnějších rodin začínají u krádeže peněz rodičům. Čerstvě zletilé děti mohou z počátku považovat za řešení pořízení půjčky u bankovních a (častěji) u nebankovních institucí. Ještě dříve, než se stanou ekonomicky soběstační, se tak spolu se závislostí na droze dostávají do dluhové pastí.

Data dluhových poraden za rok 2017 ukazují, že uživatelé návykových látek v jejich péči mají průměrně závazky ve výši 688 tis. Kč, z toho zhruba polovinu tvoří závazky po splatnosti.³²

ad 3) Systémová trestná činnost

V rámci fungování trhu s nelegálními drogami se vyskytuje násilí v různých situacích a bere na sebe nejrůznější podoby (pře o území, tresty za podvody, vymáhání dluhů, střety s policií, ...). Přítomnost násilí na drogových trzích tak zvyšuje pravděpodobnost, že se uživatelé drog stanou pachateli nebo oběťmi násilných trestných činů.

³² *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018.

IV. PACHATEL DROGOVÉ KRIMINALITY

Nesetkáváme se s jediným druhem pachatele drogových deliktů, naopak je lze rozdělit do několika skupin. Rozlišujeme uživatele drog například na příležitostné a problémové pachatele trestné činnosti. Jiným dělením pak může být rozlišení pachatelů na drogově závislé a na ty, kteří drogy vyrábějí a distribuují, sami je však neužívají.

IV.I. Příležitostní uživatelé drog

U této skupiny není užívání drog častější než jednou týdně a jeho důsledkem zatím není vznik drogové závislosti. Jak vyplývá ze statistik, užívání drog jako součást životního stylu je stále rozšířenější. Tito uživatelé paradoxně nepocházejí ze sociálně vyloučených skupin. Přestože jde o lidi mladé, aktivní, ve školách prospívající a relativně dobře hmotně zabezpečené, nese s sebou užívání drog i u nich určitá rizika, které jsou nezdědka podceňována (zejména nelze vyloučit konflikt se zákonem). V praxi jsou pak příležitostní uživatelé nejčastěji trestně stíháni za pěstování konopí a distribuci konopných drog, jejich dovoz či vývoz přes státní hranice a není vyloučeno držení drog pro vlastní potřebu.³³

IV.II. Pachatelé závislí na drogách

Pachatelé závislí na drogách mohou pocházet ze širokého sociálního spektra, je tak obtížné vymezit určitou sociální skupinu či skupiny. Mnohé studie a analýzy potvrzují, že již od školního věku se sociálně deviantní vývoj kriminálních toxikomanů projevuje nejrůznějšími poruchami. Kriminální

³³ Zaostřeno na drogy. *Uživatelé drog v konfliktu se zákonem: Právní problémy související s užíváním drog*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2006, č. 2.

subkultura otevírá svou náruč hlavně dětem s nízkým pocitem bezpečí a poruchovými vazbami v rodině. Tyto děti žijí ve funkčně dezorganizovaných rodinách, jejichž formální rozpad vyplývá především z poruchových vztahů mezi rodiči, které se přenášejí do vztahu k jejich dětem. Již v období povinné školní docházky jsou pro ně typické útěky z domova, záškoláctví, které časem přejde v absence v zaměstnání a konflikty na pracovišti.

Věk v době prvního kontaktu s policií je v kriminologii obecně považován za jeden z nejzásadnějších indikátorů typu kriminálního vývoje. Skupina kriminálních toxikomanů s poruchovými vazbami k rodině je doprovázena nejméně příznivou kriminální prognózou, neboť se jedná o skupinu s raným počátkem páchaní trestné činnosti. Četnými výzkumy bylo opakovaně prokázáno, že čím dříve jedinec začíná s trestnou činností, tím nepříznivější bude mít průběh.³⁴ S těmito osobami se pojí potíže závažnějšího charakteru, jak z oblasti trestněprávní, tak z oblasti civilněprávní.

IV.III. Pachatelé nelegálního obchodu s drogami

Obchod s drogami má výrazně mezinárodní charakter. Jako „odvětví podnikání“, které by bez vysokého stupně organizovanosti bylo jen stěží představitelné, tak zastupuje typickou organizovanou trestnou činnost.

³⁴ JURÁKOVÁ, I. *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 65.

V. TRESTNĚPRÁVNÍ POSTIH TOXIKOMANŮ

Jako možné formy řešení trestné činnosti toxikomanů jsou vnímány jednak alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (životu ve vězení), jednak alternativy ke standardnímu procesnímu postupu (tzv. odklony).

Tyto alternativy ke standardnímu potrestání vychází z konceptu tzv. restorativní justice (nápravná, obnovující justice), který doplňuje tzv. retributivní justici (klasickou). Úsilí restorativní justice je zaměřeno na obnovení hodnot a sociálních vztahů narušených nebo ohrožených spácháním trestného činu. Účinné řešení nastalého konfliktu se neobejde bez potřebné aktivity všech osob trestným činem dotčených. Restorativní justice se tak snaží dovést pachatele k přijetí zodpovědnosti za svůj čin, ke schopnosti vypořádat se s příčinami své trestné činnosti, v důsledku čehož by se mělo zmenšit riziko jejího opakování.³⁵

Drogovou kriminalitu nepochybně charakterizují specifika, na jejichž základě jsou pro tuto oblast trestné činnosti alternativní trestněprávní sankce nepostradatelným jevem. Přísná trestní represe závislých osob nebude zcela na místě, neboť je závislosti nezbaví a k tomu může přispívat k recidivě. Osoby závislé na OPL se nebudou v naprosté většině případů dopouštět trestné činnosti ze ziskuchtivého popudu, ale z podnětu nutkové potřeby opatřit si prostředky na získání drogy. U závislých osob je třeba jít cestou nerepresivního a vyváženého přístupu, soustředit se na léčbu jejich závislosti, poskytovat poradenskou činnost, rekvalifikaci a resocializaci.

Naopak prostor dostává přísný trestní postih v rámci kategorie osob, do které spadají drogoví výrobci, distributoři a dealéři, kde je třeba se zaměřit na snižování drogové nabídky. Nej přísněji jsou sankcionováni pachatelé trestného činu podle § 283 TZ, protože představuje nejzávažnější formu tohoto druhu kriminality. Přísný postih na sebe bere podobu nepodmíněného trestu odnětí svobody a jen výjimečně uvolní prostor pro využití alternativy (viz tabulka níže). Uvedené dokládá již delší dobu i soudní praxe, kde se podíl

³⁵ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 23.

nepodmíněných trestů ukládaných za drogovou trestnou činnost nachází okolo 30%, a z toho v 81% postihl tento trest právě trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a jedy.

V.I. Hmotněprávní alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody

tabulka 9-8: Hlavní sankce uložené za primární DTČ v r. 2017 podle jednotlivých trestných činů

Uložené sankce	§ 283		§ 284		§ 285		§ 286		§ 287		Celkem	
	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)
Odnětí svobody nepodmíněně	575	26,0	44	10,9	2	2,6	38	34,9	2	8,3	661	23,4
Odnětí svobody podmíněně	1 429	64,7	253	62,9	56	73,7	60	55,0	21	87,5	1 819	64,5
Domácí vězení	1	0,0	0	-	0	-	0	-	0	-	1	0,0
Obecně prosp. práce	107	4,8	34	8,5	4	5,3	10	9,2	0	-	155	5,5
Zákaz činnosti	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Propadnutí majetku	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Peněžitý trest	79	3,6	56	13,9	12	15,8	1	0,9	1	4,2	149	5,3
Propadnutí věci	1	0,0	8	2,0	1	1,3	0	-	0	-	10	0,4
Vyhoštění	17	0,8	7	1,7	1	1,3	0	-	0	-	25	0,9
Zákaz pobytu	1	0,0	0	0,0	0	0,0	0	-	0	-	1	0,0
Celkem	2 210	100,0	402	100,0	76	100,0	109	100,0	24	100,0	2 821	100,0

Pozn.: § 283 – nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL, § 284 – přechovávání OPL pro vlastní potřebu, § 285 – nedovolené pěstování rostlin a hub obsahujících OPL pro vlastní potřebu, § 286 – výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, § 287 – podněcování, šíření či svádění ke zneužívání návykové látky
Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR (2018a)

Tyto alternativy jsou projevem subsidiarity trestní represe³⁶. Jejich prostřednictvím je možné zohlednit specifika konkrétního případu. Naše platná právní úprava do kategorie hmotněprávních alternativ k potrestání řadí (i) upuštění od potrestání a (ii) upuštění od potrestání s dohledem. Variantou k základnímu nepodmíněnému trestu odnětí svobody jsou tzv. tresty alternativní.

Hlavní význam těchto alternativ spočívá v tom, že jejich uložením pachatel užívající drogy není „vyjmut“ ze společenského prostředí a lze skrze ně (a uložená přiměřená omezení a povinnosti) na pachatele příznivě působit způsobem, který odpovídá jeho potřebám.

³⁶ Trestní postih má být krajním prostředkem, tzv. „ultima ratio“.

V.I.1. Upuštění od potrestání

V.I.1.1. Upuštění od potrestání

Institutu upuštění od potrestání je možno využít, pokud samotné projednání trestní věci před soudem a vyslovení viny (tedy bez uložení trestu) postačí k naplnění účelu trestního práva. Paralelně s tím je třeba splnit zákonné předpoklady upuštění od potrestání, jimiž je spáchání přečinu (tj. trestného činu, za který trestní zákoník nestanoví více než 5 let odnětí svobody), lítost pachatele ve vztahu k jeho spáchání a projev účinné snahy po nápravě³⁷.

V.I.1.2. Upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence

Protože užíváním návykových látek je možné si přivodit stav zmenšené přičetnosti (kdy samotná nepřičetnost odpovědnost za trestný čin zcela vylučuje), je pro trestnou činnost páchanou pod jejich vlivem významná také úprava obsažená v § 47 TZ, podle které je za zákonem stanovených podmínek možno upustit od potrestání i v případě spáchání zločinu³⁸. Ustanovení o upuštění od potrestání podle § 47 odst. 1 TZ není možné použít, pokud si pachatel přivodil stav zmenšené přičetnosti, byť i z pouhé nevědomé nedbalosti, vlivem návykové látky. Jinými slovy, pokud si pachatel byl dobře vědom možnosti, dostat se vlivem alkoholu či jiné návykové látky do stavu nepřičetnosti, ve kterém páchá trestné činy, není tady prostor pro upuštění od potrestání podle § 47 odst. 1 TZ. V případě upuštění od potrestání podle § 47 odst. 1 TZ soud obligatorně (tj. nemá možnost volby) ukládá ochranné léčení (§ 99 TZ), které má zajistit nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest. V případě upuštění od potrestání za spáchaný zločin podle § 47 odst. 2 TZ je zákonnou podmínkou použití tohoto institutu uložení zabezpečovací detence (§ 100 TZ), jestliže nelze očekávat, že by ochranné léčení zajistilo dostatečnou ochranu společnosti a kterou naopak zabezpečovací detence zajistí lépe než trest.

³⁷ § 46 TZ

³⁸ Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle TZ přečiny (tj. trestné činy za které TZ stanoví max. 5 let odnětí svobody).

V.I.1.3. Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem představuje alternativu, která umožní na určitou dobu odložit uložení trestu definitivně. Ukládá se za podmínek uvedených v § 46 odst. 1, 2 a 3 TZ tehdy, je-li současně potřeba podrobit pachatelovo chování po stanovenou zkušební dobu intenzivní kontrole a v potřebném směru přispívat k jeho resocializaci. K vedení řádného života mu lze uložit omezení a povinnosti (§ 48 odst. 4 TZ). Zpravidla je pachateli uložena rovněž povinnost nahradit škodu jeho trestným činem způsobenou.

V.I.2. Alternativní tresty

V rámci reakce systému trestní justice lze osobám oddávajícím se zneužívání návykových látek uložit také kterýkoliv z alternativních trestů zakotvených v trestním zákoníku³⁹. Převážně jsou těmto osobám ukládány tresty podmíněného odsouzení a podmíněného odsouzení s dohledem. Další alternativní tresty (jako trest obecně prospěšných prací či peněžitý trest) mají v trestních věcech osob užívajících drogy „menší využití“, neboť často tito pachatelé nejsou schopni systematické práce a jejich dispozice s finančními zdroji je značně omezená.

V.I.2.1. Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem

Významnou variantu, kterou lze zastoupit krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody, představuje podmíněné odsouzení (§ 81 TZ). Podmíněné odsouzení je současně stěžejním prostředkem převýchovy či výchovného působení na pachatele. Pokud se pachatel nebude ve stanovené zkušební době řádně chovat a nevyhoví soudem uloženým požadavkům, bude mu trest přeměněn na nepodmíněný (tj. nastoupí do vězení). Aby bylo možné odložit výkon trestu odnětí svobody dle § 81 odst. 1 TZ, nesmí tento trest pro daný trestný čin převyšovat 3 roky. Vedle této základní podmínky je dále potřeba, aby s ohledem na okolnosti se mělo důvodně za to, že výkon trestu odnětí svobody není třeba k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Soud k tomu může pachateli uložit přiměřené omezení a přiměřené povinnosti (§ 48 odst. 4 TZ), kdy vzhledem k drogové trestné činnosti půjde zejména o povinnost zdržet se požívání návykových látek či podrobení se léčbě závislosti.

³⁹ Jakýkoliv trest, který nezabavuje pachatele svobody, ale vyžaduje od něj dodržování určitých omezení či splnění povinnosti.

Tato omezení a povinnosti bude možné uložit i v případě podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (§ 84 TZ). Probační úředník zajišťuje potřebu zvýšeně sledovat a kontrolovat pachatelovo chování a současně mu poskytuje v jednoroční až pětileté zkušební době odpovídající pomoc a péči.

V.II. Procesní alternativy k potrestání

Alternativy k trestu odnětí svobody nejsou omezeny pouze na sféru trestního práva hmotného. I naše právní kultura bojuje s přetížením soudů a přeplněností věznic, a to zejména skrz funkční diferenciaci různých typů řízení odvíjející se od spáchaného deliktu, která má omezit náročné (po časové i finanční stránce) standardní soudní řízení pouze na důkazně složité případy a v ostatních případech by se měly uplatnit alternativní procesní postupy.⁴⁰

Trestní řád jako procesní alternativy k potrestání upravuje především podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a dohodu o vině a trestu (u mladistvých je to také odstoupení od trestního stíhání).

V.II.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání

Předpokladem pro aplikaci této procesní alternativy je splnění zákonných podmínek upravených v § 307 a § 308 TR, mezi které v řízení o přečinu patří doznání obviněného k tomuto činu, náhrada škody (byla-li způsobena) či dohoda uzavřená mezi poškozeným a obviněným o této náhradě či jiná odpovídající opatření k náhradě škody. K tomu zákon požaduje splnit předpoklad, že takové rozhodnutí je možno důvodně považovat s ohledem na osobu obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu, za dostačující. Zákonná úprava též vyžaduje souhlas obviněného s tímto postupem. Konečné rozhodnutí však leží na soudu (v přípravném řízení na státním zástupci). Jsou-li spl-

něny dané podmínky, je rozhodnutím určena šestiměsíční až dvouletá zkušební doba, po kterou je obviněný povinen vést řádný život. V rámci individualizace případu je třeba též dodržovat přiměřené omezení a povinnosti, dojde-li k jejich uložení. Po uplynutí zkušební doby může orgán

⁴⁰ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 32.

rozhodující v prvním stupni rozhodnout o tom, že se obviněný osvědčil či o pokračování v trestním stíhání. Pokud nebude vydáno žádné z uvedených rozhodnutí ve lhůtě jednoho roku od skončení zkušební doby, nastává fikce osvědčení.

Hlavní účel i podmínky použití narovnání (§ 309 až § 314 TŘ) se příliš neliší od právní úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání. Obligatorní předpoklad pro použití institutu narovnání je způsobení škody. Způsobení škody (a tedy i existence poškozeného) však není u tzv. drogových deliktů jejich zákonným znakem.

Uplatnění obou procesních alternativ vůči uživatelům OPL navíc stěžuje nedostatek finančních prostředků v jejich dispozici, kdy by byli schopni odčinit jimi způsobené újmy a složit peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.

V.II.2. Dohoda o vině a trestu

V trestním řízení, které je vedeno proti uživatelům návykových látek, lze očekávat i využití relativně nového právního instrumentu, kterým je dohoda o vině a trestu (§ 175a, § 175b TŘ a § 314o až § 314s TŘ). Při jeho aplikaci směrem k trestně stíhaným uživatelům návykových látek by měl být zachován dostatečný prostor pro aplikaci trestního práva a možnosti nápravy pachatele bez toho, aby byl uložen trest odnětí svobody. Tento institut představuje zvláštní způsob skončení trestního řízení, který má při souladné intervenci dotčených subjektů směřovat k jeho zjednodušení a hospodárnosti, na rozdíl od projednávání věci v klasickém hlavním líčení.

V.III. Léčba a ochranná opatření ukládaná osobám drogově závislým

Jak bylo popsáno výše, mohou být v rámci alternativní trestů a postupů ukládány tzv. přiměřené omezení a přiměřené povinnosti (§ 48 odst. 4 TZ). Pro uživatele drog mívá uložená přiměřená povinnost nejčastěji podobu povinnosti léčby z drogové závislosti. Nejde však o ochranné léčení, jehož výkon podléhá speciálnímu režimu. I tak může léčení závislosti vzhledem k možnostem různorodosti jeho provádění dosahovat obdobných účinků jako trestní sankce ve formě ochranného léčení.

K léčebnému působení na závislé pachatele tedy nemusí docházet pouze při uložení přiměřené povinnosti, ale právě i při ochranném léčení (§ 99 TZ) a zabezpečovací detenci (§ 100 TZ), které jsou v trestním zákoníku upraveny jakožto druhy ochranných opatření.⁴¹

V.III.1. Ochranné léčení

Podobně jako ostatní ochranná opatření působí ochranné léčení především preventivně, byť nezapře svoji represivní složku, která spočívá v omezení nebo zbavení osobní svobody (ambulantní nebo ústavní léčení). Ústavní forma ochranného léčení je dokonce dotčením osobní svobody léčeného mimořádně závažným. V konečném důsledku může pro závislého pachatele znamenat, zejména pro neurčitost svého trvání, větší újmu než nepodmíněný trest odnětí svobody. Zákonné podmínky pro jeho uložení je proto třeba zjišťovat s mimořádnou bedlivostí.

Ochranné léčení je ukládáno buď obligatorně (§ 99 odst. 1 TZ) nebo fakultativně (§ 99 odst. 2 TZ), kam mimo jiné spadá i možnost uložení ochranného opatření v případě, že *„pachatel, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním; ochranné léčení však neuloží, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout“* (§ 99 odst. 2 písm. b TZ). Z dikce daného ustanovení vyplývá, že zákon umožňuje uložit ochranné léčení i takovému pachateli, který v době činu nebyl přímo pod vlivem OPL, avšak jeho trestná činnost byla evidentním důsledkem jejího zneužívání (např. trestný čin spáchal za účelem obstarání návykové látky). Postačí, bylo-li ovlivnění návykovou látkou alespoň jednou z příčin, které vyústili ve spáchání trestného činu.⁴²

V.III.2. Zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence směřuje vůči pachateli zvláště nebezpečnému, *„který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zvláště závažný zločin, ač již byl pro zvláště závažný zločin spáchaný pod vlivem návykové*

⁴¹ Dosáhnout účelu trestního práva (zajistit ochranu společnosti) lze mimo jiné ukládáním dvou druhů trestních sankcí – trestů a ochranných opatření, jež obě představují hmotněprávní reakci státu na spáchaný trestný čin. Mluvíme o tzv. dualismu trestních sankcí.

⁴² ŠÁMAL, P. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 4.

látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen ...“ (§ 100 odst. 2 písm. b) TZ). Oproti ochrannému léčení je zabezpečovací detence vykonávána jen v ústavech pro výkon zabezpečovací detence, které charakterizuje dostatečná záruka bezpečnosti (vzhledem k vyššímu stupni společenské nebezpečnosti držených pachatelů), zajišťovaná zvláštní ostrahou a odpovídajícími programy.

V.IV. Role probační a mediační služby

Významným zprostředkovatelem alternativní možnosti řešení trestné činnosti je Probační a mediační služba ČR, jejíž působnost je upravena v zákoně č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. Od svého vzniku v roce 2001 mimo jiné dohlíží na odsouzené a provází je výkonem trestů, které nejsou spojené s odnětím svobody, včetně kontroly plnění uložených omezení a povinností.

Probační úředníci vykonávají dohled nad pachatelem (§ 49 – 51 TZ), do kterého spadá pravidelný a osobní kontakt, spolupráce při tvorbě a provádění probačního plánu dohledu ve stanovené zkušební době a kontrola dodržování uložených či zákonem stanovených podmínek.

V rámci probačního dohledu vymezuje trestní zákoník povinnosti jak pachateli (§ 50 TZ), tak probačnímu úředníkovi (§ 51 TZ). Probační úředník má poskytovat pachateli individuální poradenství, pomoc vyvarovat se další trestné činnosti, směřovat ho k životu v souladu se zákonem. Vyhýbání se páčání další trestné činnosti patří k základním podmínkám alternativních trestů. V opačném případě se pachatel vystavuje tomu, že mu bude alternativní trest přeměněn na nepodmíněný trest odnětí svobody.

Svou roli mají nepochybně probační pracovníci i v oblasti protidrogové prevence, kde mohou na základě vyváženosti principů kontroly a pomoci, otevřenosti a respektu, efektivně pracovat s uživateli drog, kteří se dostali do střetu se zákonem a spolupracovat s nimi na jejich motivaci podrobit se léčení závislosti a na obnovení narušených sociálních vazeb v jejich sociálním okolí.

POUŽITÉ ZDROJE

- Alkohol a návykové látky - Informace - Bezpečné cesty.cz. [cit. 27. 7.2019]. Dostupné zde: <https://www.bezpecnecesty.cz/cz/bezpecna-jizda-v-aute/alkohol-a-navykovye-latky>.
- Drogová situace v České republice v roce 2017 [cit. 27. 7.2019]. Dostupné zde: <https://www.drogy-info.cz/publikace/zaostreno-na-drogy/2018-zaostreno/05-18-drogo-va-situace-v-ceske-republice-v-roce-2017/>.
- JURÁKOVÁ, I. *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno: Masarykova univerzita, 1999.
- HEJDA, J. *Kriminologické, trestně právní a kriminalistické aspekty drogového problému v ČR a jeho řešení*, Jindřichův Hradec: RAIN, 2000.
- NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách*, Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997.
- Paul R. La Monica, CNN Business. *Cargo ship owned by JPMorgan Chase seized by US with 20 tons of cocaine*, 10. 7. 2019 [cit. 27. 7. 2019]. Dostupné zde: <https://edition.cnn.com/2019/07/10/business/jpmorgan-msc-gayane-cocaine-seizure/index.html?fbclid=IwAR1a2ipuV5ytOemvVqNXJ0RcsEj22NC9UYZdvpwNIIdXSkHA-Hv7uCxYeB40>.
- Postih provozovatelů growshopů v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019.
- Prev-Centrum. *Nové syntetické drogy (NSD)*, [cit. 27. 7.2019]. Dostupné zde: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/nove-synteticke-drogy/>.
- Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. 19 T 66/2015.
- Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 16. 4. 2015, sp. zn. 2 T 185/2014.
- ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011.
- ŠTEFUNKOVÁ, M. Drogy a kriminalita-jaký je mezi nimi vztah? *Adiktologie 2011*, č. 3.
- TESAŘ, J. Šíření toxikomanie přes internet, 2. 7. 2017 [cit. 27. 7.2019]. Dostupné zde: <https://www.policie.cz/clanek/sireni-toxikomanie-pres-internet.aspx>.
- TRÁVNÍČKOVÁ, I. ZEMAN, P. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010.
- Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2013.
- Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018.
- Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád.
- Zaostřeno na drogy. *Uživatelé drog v konfliktu se zákonem: Právní problémy související s užíváním drog*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2006.

Manuál je nedílnou součástí nového vzdělávacího programu
Bezpečná komunikace, informační bezpečnost
který je vytvořen v rámci projektu financovaného z OP VVV:
„Informace pro rozvoj demokratické společnosti“,
reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008181.

Autor: Sandra Juránková

I | R
D | S

INFORMACE
PRO ROZVOJ
DEMOKRATICKE
SPOLEČNOSTI

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

